

JAKOB RIGLER

CERKNO (OLA 6)

1. INVENTAR

1.1. *Vokalizem*

1.11. Dolgi vokalizem

i: u:
      ie   yo
                      a:

1.12. Kratki vokalizem

i   u
      e   o
                      a

1.13. Silabemi so tudi l, r, m, n.

1.2. *Konsonantizem*

1.21. Zvočniki

w   m
      l   r   n
      j

1.22. Nezvočniki

p   b   f
t   d
c   s   z
č   š   ž
k   x   γ

1.3. *Prozodija*

- 1.31. Akcent ni vezan na določeno mesto v besedah.
- 1.32. Govor pozna kvantiteto (v akcentuiranih zlogih).
- 1.33. Govor ne pozna tonemske akcentuacije.

- 1.34. Iz povedanega sledi, da inventar prozodemov vsebuje dva akcenta ('V:, 'V) in neakcentuirano kračino (V).

2. DISTRIBUCIJA

2.1. Vokalizem

- 2.11. Dolgi vokali nastopajo le pod akcentom, in sicer v vseh pozicijah, le /ie/ ne nastopa pred /j/ in /i:/ ne pred /r/.
- 2.111. /u:/ ima pred nazalnimi konzonanti lahko varianto [ou] (=/o/+/v/).
- 2.12. Kratki vokali nastopajo v akcentuirani in neakcentuirani poziciji. /i/ ne nastopa pred /r/. V gradivu ni primerov za /e/ in /o/ v izglasju, a neakcentuirani /o/ je v glavnem omejen na soseščino /r/ in /w/.
- 2.13. l, r, m, n ne nastopajo ob vokalih in ne v akcentuirani poziciji.

2.2. Konzonantizem

- 2.21. Zvočniki
 /w/ nastopa kot [w] pred vokali, ne pred vokalom ima varianto [u], ki lahko, kadar ni za vokalom, alternira z [u] — 'siwa, 'siu, u'čeri 'včeraj'.
 /j/ ima ne pred vokalom varianto [i], razen tega že sam [j] ni izrazito spirantičen — 'jeice.
 /n/ ima pred velari varianto [ŋ] — za'sink, 'teinka, 'li:šnk.
- 2.211. Ali se /w/, če ni za vokalom, po zvenecnosti lahko prilagodi sledečemu nezvočniku (kot v nekaterih drugih govorih, npr. v Ribnici, Hrušici), ni mogoče zanesljivo reči. V gradivu so le zapisi z varianto [u].
- 2.22. Nezvočniki
 2.221. Po zvenecnosti se nezvočniki prilagajajo sledečemu nezvočniku in pavzi.
 2.222. Zveneci nezvočniki ne nastopajo v starem izglasju, ampak imajo tam svoje nezveneče pare. Najbrž se enako obravnava tudi novo izglasje, nastalo zaradi vokalne redukcije (npr. 'xuot u 'šu:la), razen kadar je ob njem še varianta z nereduciranim vokalom (be 'poršu 'bi prišel', jezbna 'poršu 'jaz bi ne prišel'), vendar popolnoma zanesljivo tega iz gradiva ni mogoče ugotoviti.
- 2.23. Podvojeni konzonanti (ki nastopijo zaradi redukcije in na morfemski meji) se lahko izgovarjajo podaljšano — 's:estra 's sestro'.

2.3. Prozodija

- 2.31. Omejitev glede akcentskega mesta ni.
- 2.32. Dolgi vokali nastopajo le pod akcentom. Distribucija dolgih in kratkih vokalov glede na mesto v besedi ni omejena.

3. IZVOR

3.1. Vokalizem

3.11. Dolgi vokalizem

- i: ← ē: — c'wi:t, 'i:m 'jem'
   ← akcentuiranega ē v nezadnjih zlogih — b'ri:za
- u: ← o: — 'pu:le 'polje', s'nu: 'seno', 'ku:lca
- ie ← e: — je'sjen
   ← akcentuiranega e v nezadnjih zlogih — 'siedn'
   ← ɛ: — 'piet, t'r̄iesem
   ← akcentuiranega ɛ v nezadnjih zlogih — 'jetra
   ← ē: in i: ter akcentuiranih ē in i v nezadnjih zlogih v poziciji pred r
     — z'wier, pas'tier, 'miera
- uo ← akcentuiranega o v nezadnjih zlogih — 'xuodn'
   ← q: — 'puot
   ← akcentuiranega q v nezadnjih zlogih — 'γuoba
- a: ← a: — γ'la:wa
   ← akcentuiranega a v nezadnjih zlogih — 'ja:yada
   ← ə: — 'ma:x
   ← akcentuiranega ə v nezadnjih zlogih — 'la:že

3.12. Kratki vokalizem

- i ← i: — 'list, 'zima
   ← akcentuiranega i v nezadnjih zlogih — 'lipa
   ← neakcentuiranega i (kadar ni popolnoma reduciran, glej 3.41),
     vendar v predakcentski poziciji le v nekaterih primerih (morda pod
     vplivom oblik z akcentuiranim i) — zi'da:r, si'nowi, 'loxti 'lakti'
- u ← u: — x'ruška
   ← akcentuiranega u v nezadnjih zlogih — 'bukajna 'bukovina'
   ← neakcentuiranega u (v enakih pogojih kot pri i) — ku'šuje,
     x'roptu 'hrbtu'
   ← neakcentuiranega ʃ (kadar ni reducirani ali zamenjan z ou iz akcen-
     tuiranih zlogov) — mu'či
   ← izglasnega -o v srednjem spolu pr i devnikov — 'dabru 'dobro'
   ← neakcentuiranih izglasnih ə+w, ə+l, i+w, i+l — 'mortu, 'katu
     'kotel', wa'doxnu 'oddahnil'.
- Glede u kot variante k /w/ glej 2.21.
- e ← e (razen akcentuiranega v nezadnjih zlogih) — pe'pieū, 'debeū, š'pex,
   'žena
   ← ɛ (razen akcentuiranega v nezadnjih zlogih) — kle'či, 'zet
   ← ē (razen akcentuiranega v nezadnjih zlogih) — 'wideū, ce'di, 'teū
     'hotel'

- ← akcentuiranega i v zadnjem zlogu — 'net'
  - ← v posameznih primerih predakcentskega i — cwe'lit, we'saku
  - ← i, ě, ę, ki so prišli pod akcent po premiku akcenta s končnega kratkega zloga, če se akcent ni premaknil, ko so bili še dolgi — 'peše 'pišče', 'jesk 'jezik'
  - ← e:, ē:, ę: in akcentuiranih e, ě, ę v poziciji pred /j/ (različnega izvora, glej pri /j/) — 'pejč, 'weje, 'žeje, s'rejče'
  - ← akcentuiranega a v zadnjem zlogu (ali a:, če je pozno prišel pod akcent ali se skrajšal) v poziciji pred istozložnim [i], če ga niso podpirale sorodne oblike — z'dej, 'jejce'
  - ← neakcentuiranega a in akcentuiranega a v zadnjem zlogu v poziciji za l, n, t in j — ne'deile, s'wine, s'wi:če, 'meje, p'la:čeū, je'sien 'jasen', 'jest 'jaz'
  - ← ŋ: skupaj z /r/ (r+e) v poziciji pred wi — ta p'rej 'prvi', wab'rej 'obrvi'
  - o ← ə (razen akcentuiranega v nezadnjih zlogih) — 'dužbor, 'pos, 'doska
  - ← akcentuiranega u v zadnjem zlogu — 'to 'tu, tuka', k'rox
  - ← ɿ, ki je prišel pod akcent po premiku akcenta s končnega kratkega zloga — 'boxa
  - ← o: v poziciji pred /w/ — γor'mouje, 'soŋ 'sol', si'nowi
  - ← v posameznih primerih predakcentskega u — bo'ka: (poleg bu'ka:) 'bukala'
  - ← ŋ: in ŋ skupaj z /r/ (o+r, v akcentuirani poziciji pred /w/ ali v vglasaju r+o) — 'worba, 'porst, stor'nike, kor'wi; č'roŋ, m'rowa, 'roš (prim. še zadnji odstavek pri e in 3.13)
  - ← ɿ: in akcentuiranega ɿ skupaj z /w/ (o+u) — 'čouŋ, 'woŋna, 'douŋ 'dolg (adj.)'
  - ← o: pred nazalnim konzonantom skupaj z /w/ (o+u) kot varianta poleg u: — 'doum (poleg 'du:m), 'poŋmlat
  - ← raznih vokalov v posameznih primerih zgodnje redukcije — 'som 'sem, semkaj', 'poršu 'prišel'
  - ← akcentuiranega /o/ v analogično vneseni skupini [ou] (različnega izvora) iz akcentuirane pozicije v neakcentuirano — čou'ničk, pou'nila 'pomnila', mrou'liše
  - a ← a (razen akcentuiranega v nezadnjih zlogih) — zla'tu:, 'lizau, b'rat
  - ← o (razen akcentuiranega v nezadnjih zlogih in izglasnega v končnici srednjega spola pridavnikov) — ka'bila, 'mi:sta 'mesto', 'kaš, d'na, 'naya
  - ← ɔ (razen akcentuiranega v nezadnjih zlogih) — ka'dejle, 'žena (Asg), 'sa (3. pl.)
  - ← ɔ, ki je prišel pod akcent po premiku akcenta s končnega kratkega zloga, če se akcent ni premaknil, ko je bil ɔ še dolg — 'raka
  - ← e v nikalnici ne
- 3.13. ɿ, ŋ, m, n so iz ə+í, m, n, n ter vglasnega neakcentuiranega ŋ ali iz l, í, r, m, n (za n ni primerov), če se je ob njih reduciral vokal in ni ob njih še drugega vokala (le nekaj zgodnjih primerov redukcije ob r se obravnava kot

stari ſ, glej 3.12 pri /o/) — 'ka:ſl, 'pi:ſm, ba'li:zŋ, 'wagn 'ogenj', ſ'ži, l'pina, l'die 'ljudje', str'xa:r 'strehar', 'miſlm, 'pelŋ. Razen tega je n nastal včasih iz m za dentalnimi konzonanti — siedn, 'uſon.

3.2. Konzonantizem

3.21. Zvočniki

Zvočniki /w j r m n/ so nastali iz enakih glasov v izhodiščnem sistemu, poleg tega pa:

- w ← l, če ni bil pred vokalom ali j
  - ← kot proteza pred o
  - ← ſ: in akcentuiranega ſ skupaj z /o/ (o + u) — 'čouŋ, 'woŋna
- j ← g pred prednjim vokalom (vendar se že analogično odpravlja) — na'jie, na 'naj 'na nogi', 'poržje 'prižge'
  - ← poakcentskega wi (vendar se zlasti v nekaterih kategorijah analogično odpravlja) — p'rej 'prvi', 'naj 'novi (pl.), γ'la:žejna
  - ← n po vokalu skupaj z /n/ (j+n) (tudi iz sekundarnega n, ki je nastal v skupinah nk, ng — 'teiŋka, 'a:iŋγ!c)
  - ← i v poziciji za e-jevskim vokalom (v gradivu ni primerov za točnejošo določitev, če samo po akcentuiranem) skupaj z/l/ (j+l) — 'mejlem, ne'deile, we'seile
  - ← ſ v poziciji za e-jevskim vokalom, ki je sedaj akcentuiran, skupaj s /č/ (j+č) — 'pejč (poleg pe'či), s'wejče, s'rejče
  - ← x (in verjetno k, vendar v gradivu ni primerov) v poziciji pred prednjim vokalom, če je obenem v poziciji za e-jevskim vokalom (po gradivu ni jasno, če samo za sedaj akcentuiranim), skupaj s /š/ (j+š) (oz. pri k skupaj s /č/) — wa'rejš 'orehi', st'rejše 'strehe'
  - ← včasih kot proteza pred i
  - ← v posameznih primerih kot prehodni j — wa'bejša, 'najšč 'nožič, nož'
- l ← l pred vokalom ali j
  - ← i, če je pred njim e-jevski vokal skupaj z /j/ (j+l) — 'uole 'volja', ne'deile
  - ← primarne skupine tl, dl, razen v opisnem deležniku, kjer je skupina ohranjena, le t je analogično zamenjan z d — 'wile, 'šila, 'pa:dla, p'ledla, pa'mjeđu
- r ← ſ: in ſ skupaj z /o/; podrobnejše glej pri /o/
- n ← n ne za vokalom in skupaj z /j/ (j+n) za vokalom

3.22. Nezvočniki

Nezvočniki so nastali iz enakih glasov v izhodiščnem sistemu, poleg tega pa:

- č ← ſ
  - ← k pred prednjim vokalom (vendar se že analogično odpravlja) — č'pi 'kipi'
  - ← tj v primerih, ko skupina tj ni bila analogično vzdrževana — t'rejč 'tretji', če ~ 'čje 'tja'

š ← št

← x pred prednjim vokalom (vendar se že analogično odpravlja) — p'sie 'bolhe'

← s pred novejšim č, ki je nastal iz k, v poziciji pred prednjim vokalom — 'žejnšče 'ženske'

x ← izglasnega g

← k pred t ali k — 'loxt, 'mexka

γ ← g

Zveneči nezvočniki so nastali tudi iz nezvenečih po asimilaciji na sledeče zveneče nezvočnike, nezveneči pa iz zvenečih z ustreznou asimilacijo na sledeče nezveneče in v izglasju; pri tem g iz izhodiščnega sistema (sedanji γ) alternira s /x/.

3.3. Prozodija

- 3.31. Akcentsko mesto je kot v izhodiščnem sistemu, le s to razliko, da so akcentuirani zlogi, ki so bili pred akcentuiranimi kratkimi zadnjimi zlogi — 'žena, 'watrak, 'moγla.
- 3.32. Kvantiteta je kot v izhodiščnem sistemu z naslednjimi razlikami:
  - 3.321. i: in u: sta skrajšana.
  - 3.322. Dolgi so vokali, ki so bili kratki akcentuirani v nezadnjih zlogih, razen i in u.

3.4. Izguba glasov

- 3.41. Izguba neakcentuiranih i, u (iz u, ʃ), ə, včasih tudi e (zlasti iz ē, posebno še kadar alternira v dolgih zlogih z /i:/), je močno razvita. Do izgube je prišlo, če je bilo zaradi konzonantske soseščine le mogoče in če se ni vokal ohranjal zaradi morfoloških razlogov (če je i, u končnica, se pogosto ohranja, vendar ne, če je sklon izražen npr. že s palatalizacijo, npr. wa'lupk, wa'lupč) — ž'wi:t 'živeti', č'pi 'kipi', 'jesk 'jezik', p'rūos 'prosi', ps'ti ~ s'ti 'pusti'. t'ri:px 'trebuh', p'sie 'bolhe', 'ja:pka 'jabolko', 'pi:sk 'pesek', 'pietk, 'jurčk, 'bosx 'bezeg', že'luoc 'želodec', c'powi 'cepovi, cepi', č'laik 'človek', 'warx 'oreh', d'ru: 'drevo, plug' poleg dre'u: 'drevo, rastlina'.
- 3.411. Kadar bi zaradi izgube vokala prišel zvočnik v pozicijo ne ob vokalu, prevzame zlogotvorno funkcijo zvočnik (in beseda se ne skrajša za zlog) — m'l'a:t'm, pe'telŋ, l'pina, dř'žina, d'rabŋ, 'česŋk, l'wičer.
- 3.42. V skupini čre, žre je skoraj redno izgubljen r (prim. 'či:šne, 'či:wa, 'či:da, 'či:uli, 'žebu, toda ž'rebe). Drugi konzonanti se izgubljajo le izjemoma v posameznih primerih. Za skupine tl, dl, šč pa prim. 3.21 pri /l/ in 3.22 pri /š/.